

Panu Antio

Kansallistetut urheilijat. Tarkastelussa futsal ja brasilialaiset

”Jos paikka olympiajoukkueeseen ei näillä näytöillä irtoa, muutan Kööpenhaminaan ja haen Ruotsin kansalaisuutta.”

Matti Nykänen

Olympiavuosina keskustelu urheilun vaikutuksesta kansalliseen identiteettiin ja kansakunnan kuvaan tiivistyy ja saa uusia ulottuvuuksia. Viime vuosina yleistyneet urheilijoiden kansallisuuksien vaihtamiset ovat asettaneet pohdittavaksi sen, miten perusteltuja ylipäätään ovat eri kansallisvaltioiden värien alla käytävät urheilukilpailut. Menneen kesän 2012 Lontoon olympialaisissa Bahrainin kahdestatoista edustajasta kymmenen oli syntynyt, kasvanut ja luonut urheilu-uransa kannustimet jossain toisessa maassa.¹ Yleinen mielipide on paheksunut tämän tyyppistä toimintaa, sillä se vesittää osittain ideaalia kansallisvaltioiden välillä käytäviltä kilpailuilta. Tätä paheksuntaa välttääkseen Bahrainissa oli jopa muutettu urheilijoiden nimiä muistuttamaan tyyppillisiä bahrainilaisia nimiä, niin etteivät ulkomailta rahalla houkutelujen urheilijoiden epätyypilliset bahrainilaisnimet kiinnittäisi liialti huomiota tuloluetteloissa.

Amatööri-ihanne on kadonnut urheilusta jo hyvän aikaa sitten. Suomalaisen suosiman hokeman mukaan Helsingissä kilpailtiin vuonna 1952 viimeiset “aidot olympialaiset”. Huippu-urheilun supertähtiä on värvätty kilpailemaan rahalla jo kuitenkin kauan ennen olympiaihanteen murenemistä. Vaikka seurajoukkuepuolella pelaajia ja rahaa liikkuu enemmän, myös maajoukkueurheilussa parhaita on kosiskeltu alkuajoista lähtien. Esimerkiksi kaksi maailmanmestaruutta ja olympiakullan Berliinissä voittaneen Italian hegemonia jalkapallossa 1930-luvulla perustui pitkälti argentiinalaissyntyisten pelaajien varaan. Italian maajoukkueessa pelasi noihin aikoihin kaikkiaan peräti kuusi kansalaisuuden saanutta argentiinalaista.

Muutamissa urheilulajeissa, joissa yhden maan taso on ollut ylivoimainen muihin maihin nähden, kansallisuuksien vaihdosta on tullut huippumaiden kakkosluokan urheilijalle tapa päästä eteenpäin urallaan. Kuntie on noussut pystyyn oman maan piinkovaan maajoukkueeseen, kenialaiset juoksijat, kiinalaiset pöytätennispelaajat, yhdysvaltalaiset koripalloilijat ja brasilialaiset futsalpelaajat ovat voineet kansallisuutta vaihtamalla saada lisää nostetta uralleen ja kilpailla suurimmissa arvokisoissa. Uuden passin ja edustusosoikeuden ansioista urheilijat ovat voineet ansaita itselleen lisätienestettä uuden kotimaansa maajoukkueiden ja sponsoreiden maksamien parempien palkkioiden ansiosta.

Tässä artikkelissa keskistymme aluksi tarkastelemaan kansallisuuksien vaihtoja urheilussa yleisesti hieman laajemmassa perspektiivissä. Perehdymme eri kansainvälisten lajiliittojen sääntöihin ja pyrimme jaottelemaan, millä eri perusteilla kansallisuuksien vaihdoksia urheilussa tehdään. Tekstin loppupuolella otamme tarkasteluun esimerkkilajina futsalin ja paneudumme lajin parissa nähtyyn brasilialaisten pelaajien invaasioon eri maiden maajoukkueissa.

Taustat ja motiivit

Ulkomaalaistaustaiset maajoukkuepelaajat ja kansalaisuuttaan vaihtaneet urheilijat voidaan erotella neljään eri luokkaan sen mukaan, millä perusteella he ovat ruvenneet edustamaan uutta kotimaataan. Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat pysyvästi maahan muista syistä muuttaneet

urheilijat, jotka hakevat sen perusteella kansalaisuutta. Maahanmuuton taustalla on voinut olla moninaisia syitä. Esimerkiksi pakolaisia ja parisuhteen tai perheen perässä muuttaneita on nähty monissa eri lajeissa maajoukkueen edustajina. Tähän ryhmään voidaan lukea myös ammatillisista urheiluun liittyvistä motiiveista maahan muuttaneet urheilijat. Paremmat harjoitteluolosuhteet, etenemismahdollisuudet ja työpaikka seurajoukkueessa ovat usein kunnollisen palkan lisäksi tärkeimpiä motiiveja kansallisuuden vaihtoon johtavan muuton taustalla.

Toiseen ryhmään kuuluvat urheilijat, joilla on jonkinlaisia sukujuuria maassa jota he siirtyvät edustamaan. Vanhempien, isovanhempien tai isoisovanhempien alkuperää voidaan pitää perusteena sille, että urheilija siirtyy kilpailemaan uuden kotimaan lipun alle. 1800-luvun loppupuolella alkanut Euroopan ruuhkaseuduilta lähtenyt runsas muuttoliike Amerikan eri kolkkiin synnytti ja jätti jälkeensä runsaasti tämän tyyppisiä tapauksia. Espanjassa ja Italiassa ulkomailla syntyneitä sukujuuret omaavia ihmisiä ja urheilijoita on nähty melko paljon ja heitä kutsutaan yhteisesti nimellä “oriundi”. Edellä mainitut Italian jalkapallomaajoukkueen argentiinalaisvahvistukset olivat nimenomaan tällaisen taustan omanneita tapauksia.

Kolmanteen ryhmään kuuluvat urheilijat, jotka ovat vaihtaneet edustamaansa maata valtioiden hajoamisen ja uusien maiden syntymisen seurauksena. Esimerkiksi Neuvostoliiton ja Jugoslavian hajoamisen jäljiltä moni urheilija siirtyi edustamaan synnyinmaataan, joka ei aiemmin pystynyt kilpailemaan kansainvälisillä kentillä. Kansainvälisten lajiliittojen linjaukset siitä, mitkä maat saavat kilpailla omilla joukkueillaan ja mitkä eivät, on osoitus siitä miten tiukasti urheilu ja politiikka kietoutuvat toisiinsa.

Neljäntenä esimerkkiryhmänä toimivat entisistä siirtomaista tulevat urheilijat. Esimerkiksi vuoden 1998 Ranskan jalkapallon maailmanmestareista Lilian Thuram, Patrick Vieira, Cristian Karembou, ja Marcel Desailly olivat syntyneet Euroopan ulkopuolella maan entisissä siirtomaissa.

Lajiliittojen säännöt

Eri lajien kansainvälisillä liitoilla on ollut vaihtelevia politiikoita säännöksille siitä, miten helposti uuden maan kansallisuuden saanut urheilija voi ottaa osaa kilpailuihin. Kansainväliset kattojärjestöt ovat joutuneet ottamaan kantaa asiaan ja viilaamaan sääntöjä sen jälkeen kun urheilijoiden kansallisuuksine vaihdot ovat yleistyneet. Kansainvälisellä olympiakomitealla (KOK) ja -yleisurheiluliitolla (IAAF) on ollut käytäntönä kolmen vuoden karenssi. Tämä sääntö tarkoittaa käytännössä sitä, että kansalaisuutta vaihtava urheilija ei saa kilpailla arvokisoissa kolmen vuoden sisällä uudesta kansallisuuden saamisestaan.

Joukkueurheilussa kansallisuuden vaihto on nähty monella tapaa hankalampana aiheena ja myös joukkueläjien lajiliitoissa siihen on suhtauduttu kriittisemmin. Vaikka yksilöurheilun parissa harjoitellaan osittain niin ikään *maajoukkueen* kanssa, ei kansalaisuuksien vaihtoa ole nähty läheskään yhtä vaikeana kysymyksenä. Kärjistetysti ajateltuna yksilöurheilussa menestys on loppupeleissä kiinni lähinnä vain yksilöstä itsestään, kun taas joukkueurheilussa joukkueen koheesio, yhteinen pelikieli ja joukkuehenki vaikuttavat merkittävästi menestykseen. Suurimpien joukkueläjien liitot ovat säännöillään pyrkineet rajoittamaan maajoukkuepelaajien shoppailua ja pelaajien siirtymistä maajoukkueista toiseen.

Kansainvälinen koripalloliitto (FIBA) on säännöissään rajoittanut kansallisuuden saaneiden pelaajien määrää maajoukkueissa niin, että kunkin maan väreissä voi pelata vain yksi 16 ikävuoden jälkeen uuden kotimaan passin saanut pelaaja. Näin koripallossa on käytännössä pyritty rajoittamaan maajoukkueiden muuttumista pelkästään kansallistettujen lähinnä Yhdysvalloista tulevien pelaajien näyttämöiksi.

Kansainvälinen jalkapalloliitto FIFA on lisääntyneen pelaajaliikenteen seurauksena rajoittanut pelaajien siirtymistä maajoukkueesta toiseen ensi kerran jo vuonna 1964.² Säädöksen mukaan kerran yhden maan maajoukkuetta aikuisten tasolla edustanut pelaaja ei muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta ole voinut pelata virallisia otteluita enää toisen maajoukkueen väreissä. Sitä ennen useat suuret sen ajan maailmantähdet olivat ehtineet esiintymään useammassa eri maajoukkueissa. Esimerkiksi Ferenc Puskás (Unkari), Alfredo di Stefano (Argentiina ja Kolumbia) ja Ladislav Kubala (Tšekkoslovakia ja Unkari) oli värvätty

Espanjan maajoukkueeseen maan seurajoukkueissa tehtyjen komeiden peliurien seurauksena. Heistä kaksi jälkimmäistä ehti esiintymään uralaan peräti kolmen eri maan maajoukkueissa.

Huolimatta 1960-luvulla tehdystä sääntömuutoksesta pelaajien kansallistamiset ovat jatkuneet jalkapallossa. Sääntöjä on venytetty ja tulkittu vapaamielisellä tavalla. Mielenkiintoinen anekdootti historiasta on, että Euroopan jalkapalloliiton UEFA:n nykyinen puheenjohtaja ranskalainen pelaajalegenda Michel Platini pelasi uransa ehtoopuolella vuonna 1988 yhden harjoitusmaaottelun Kuwaitin paidassa ollen samanaikaisesti jo myös Ranskan maajoukkueen valmentaja.

FIFA:n kanta kansallisuuksien vaihtoihin sai uusia tiukennuksia vuonna 2004, kun entistä useampi kehittyvän maan maajoukkue alkoi ostaa pelaajia suuremmista ja perinteisimmistä futismaista. FIFA:n uusien säännöksiin mukaan pelaajan on osoitettava selkeä yhteys edustamaahansa maahan, mikä tarkoittaa käytännössä syntymistä kyseisessä maassa, todistettavia sukulaissuhteita tai riittävän pitkää oleskelua eli käytännössä vähintään kahden vuoden asumista kyseisessä maassa. Vuonna 2008 FIFA nosti edelleen maassa asumisen vaatimuksiaan kahdesta vuodesta viiteen. Jäljempänä käsiteltävät esimerkit futsalin puolelta osoittavat kuitenkin sen, ettei sääntöjä tulkita tai valvota edelleenkaan erityisen tiukkapipoisesti.

Isänmaan puolesta

Kansainvälisten urheiluliittojen säädökset on rakennettu logiikalle, jonka mukaan urheilijoiden tulisi olla uskollisia “todelliselle kotimaalleen”. Nykyaikainen urheiluliike syntyi samoihin aikoihin kun kansallisuusaate alkoi nostaa suosiotaan. Kansainvälisen kilpaurheilun yksi peruspilareista on ollut kansalliselle ylpeydelle perustuva paatos ja maiden väliset erot sekä vastakkainasettelut. Kansallisilla symboleilla on merkittävä rooli urheilukilpailuissa. Maiden liput tuodaan koristamaan kilpailuareenoita ja urheilijat kilpailevat maansa tunnusväriin pukeutuneina. Tunnelmaa on myös tapana nostattaa soittamalla ja laulamalla kansallislauluja pelien ja kilpailujen yhteydessä.

Maajoukkueurheiluun on pitkään liitetty ihanne, jonka mukaan oman maan värien puolesta kilpaileminen on suuri kunnia-asia. Ihanteen mukaan pelkästään oman maan edustusasun päälle vetäminen on niin suuri etuoikeus ja kunnia, että sen itsessään tulisi olla jo riittävä palkkio urheilijalle uurastuksesta. Vaikka urheilijoille maksetaankin erinäisiä päivärahoja, palkkioita, ja bonuksia, ei maajoukkueurheilusta ole kuitenkaan tullut samaan tapaan palkallista toimintaa kuin vaikkapa seurajoukkue jalkapallosta. Esimerkiksi Lionel Messin maajoukkuepeleistä saamat korvaukset ovat täysin olemattomia FC Barcelonan hänelle maksamaan palkkaan verrattuna. Toisaalta joukkuelajien maajoukkue-edustukset on nähty näytönpaikkoina, joiden kautta pelaajat ovat voineet hankkia itselleen paremman sopimuksen seurajoukkueesta.

Yksilöurheilussa tilanne on sinänsä erilainen, koska kansainvälisissä kilpailuissa urheilija edustaa periaatteessa aina myös kotimaataan. Maajoukkue toiminnan kautta saadut sponsoritulot, palkat ja apurahat ovat yksilölajeissa suhteessa huomattavasti merkittävämmässä roolissa kuin joukkuelajeissa.

Brasiliaalaisten futsal

Jalkapallon pikkuveljenäkin tunnettu futsal syntyi ja kehitettiin 1930-luvulla Etelä-Amerikassa. Vanhalle mantereelle laji on kuitenkin levinnyt hyvin hitaasti. Euroopassa ensimmäiset kosketukset käsipallokentän kokoisella alueella pelattavaan 5vs5 salijalkapalloon otettiin 1960-luvun lopulla. Säännöllinen kilpailutoiminta alkoi kuitenkin yleistyä toden teolla vasta 1990-luvulla, sen jälkeen kun Kansainvälinen jalkapalloliitto (FIFA) oli ottanut lajin virallisesti huostaansa ja järjestänyt ensimmäiset MM-kisat Hollannissa vuonna 1989. Samalla futsalin pelaajasiirtoja ja maajoukkue-edustuksia koskevat säännöt yhtenäistettiin jalkapallon kanssa.

Suomeen futsal saapui opiskelijoiden toimesta 1990-luvun puolivälin tienoilla. Ensimmäiset Suomen mestaruusturnaus oteltiin vuonna 1997 ja ensimmäinen maaottelu pelattiin Unkaria vastaan lokakuussa 1998. Monissa maissa futsal tekee edelleen vasta tuloaan huippu-urheiluksi luokiteltavien lajien joukkoon. Esimerkiksi perinteisissä urheilu- ja jal-

kapallomaissa kuten Ruotsissa, Tanskassa ja Saksassa kansallisia sarjoja ja maajoukkue toimintaa ollaan käynnistelemässä vasta nyt vuonna 2012 viisitoista vuotta Suomea myöhemmin.

Nuoressa lajissa eteläamerikkalaisten ja etenkin brasilialaisten etumatka on monessa mielessä hyvin pitkä. Eniten tämä etumatka näkyy pelaajien taidoissa. Brasilialaisten ylivoima voidaan todeta myös tarkastelemalla arvokisojen mitalitaulukoita tai maailman eri sarjojen maalipörsssejä. Brasilian ylivalta pelaajatuotannossa on johtanut siihen, että lähes kaikissa maissa missä futsalia harrastetaan tosissaan, jossain vaiheessa oppia on ruvettu hakemaan sambamaasta. Pelaajia ja valmentajia on palkattu seurajoukkueisiin ja lyhyen ajan päästä heitä on alettu jo haikailla mukaan myös maajoukkueisiin. Samantyyppinen ilmiö voidaan tunnistaa koripallon puolelta, jossa yhdysvaltalaisen pelaajien ylivoimainen tuotanto ja taso muiden maiden pelaajiin nähden on johtanut suureen pelaajavientiin, mikä ei ole pelkästään rajoittunut seurajoukkue tasolle.

Monien futsalin Euroopan- ja maailman mestaruuskisoissa esiintyneiden maajoukkueiden kokoonpanoissa on pelannut brasilialaissyntyisiä pelaajia. Kaikkein räikeimpänä esimerkkinä vuoden 2010 EM-kisoissa nähtiin Azerbaidžanin joukkue, jonka pelaajista peräti 6 ja heidän lisäksi myös valmentaja olivat kaikki brasilialaisia. Samoissa kisoissa “Brazerbaidžanin” lisäksi ainakin Italian, Venäjän, Espanjan ja Belgian joukkueissa nähtiin brasilialaissyntyisiä pelureita. Tämän seurauksena Brasilia oli ylivoimaisesti useimman Euroopan mestaruuskisoissa esiintyneen pelaajan synnyinmaa.

Toisaalta koko Euroopan mestaruuskisojen käsite on helppo kyseenalaistaa. “Euroopan” määritelmää kysyttäessä moni olisi valmis jättämään esimerkiksi Azerbaidžanin ja jopa Venäjän Euroopan ulkopuolelle. Näille väitteille voidaan löytää monia perusteluja puolesta ja vastaan. UEFA on jo pitkään tehnyt omat laveat tulkintansa siitä, mitkä maat kuuluvat Eurooppaan ja mitkä eivät. Tässä suhteessa kansainväliset jalkapalloliitot eivät aina ole seuranneet perinteisiä poliittisia, maantieteellisiä tai kulttuurillisia rajoja. Myös FIFA:n käsitykset maista, jotka ovat oikeutettuja ottamaan osaa sen kilpailuihin, ovat olleet välillä ristiriitaisia. Tästä oivana esimerkkinä toimii se, että FIFA:n 207 jäsenestä yli kymmenen prosenttia (23) eivät ole virallisesti valtioita, ainakin jos valtion määritelmänä käytetään YK:n jäsenyyttä.³

Futsal on FIFA:n alainen laji ja siinä pätevät samat pelaajien kansallistamista säätelevät säännökset kuin jalkapallossa. Sääntöjen noudattaminen ja valvominen ei kuitenkaan ole ollut kovinkaan tiukkaa, kuten edellä ja jäljessä mainitut tarinat osoittavat. On vaikea nähdä, mitä periaatteita noudattaen ja millaisella tarkkaavaisuudella FIFA vahtii omien sääntöjensä noudattamista futsalissa tapahtuneiden kansallistamisien suhteen. Samaan hengenvetoon on todettava, että yksittäisten futsalpelaajien taustojen ja esimerkiksi sukujuurten selvittäminen on välillä hyvin haastavaa pelkästään julkisesti löytyvien tietojen pohjalta.

Azerbaidzanilainen tie

Vuosina 2007–2010 Suomi pelasi kolmissa eri karsinnoissa Azerbaidžanin joukkuetta vastaan. Maajoukkuepelaajana pääsin todistamaan läheltä joukkueen radikaalia muutosta ja rynnistystä Euroopan huipulle. Ensimmäisen kerran kohtasimme helmikuussa 2007 pelatuissa EM-karsinnoissa, jolloin azerien joukkue koostui pelkästään entisen Neuvostoliiton alueella syntyneistä pelaajista. Joukkueen pelaajista osa oli taustoiltaan venäläisiä ja vaikutti siltä että joukkueen yhteinen kieli oli venäjä eikä suinkaan azeri.

Seuraavana vuonna kohtasimme Tšekeissä pelatuissa MM-karsinnoissa ja tässä vaiheessa jo kaikista joukkueen toiminnasta huokui kunnianhimo ja suuret satsaukset. Joukkueelle oli palkattu venäläinen valmentaja ja uutena tähtipelaajana kokoonpanoon oli kansallistettu vasenjalkainen brasilialaissyntyinen kynämies nimeltään Silva. Joukkue jäi tuolloin viime metreillä ulos vuonna 2008 Brasiliassa pelatuista MM-kiisoista ja ratkaisevan pelin jälkeen pettymys azerien keskuudessa oli valtava. Liiton isokenkäisen pomon eleistä saattoi aistia, että hyvä taistelu ja kunniakas tappio eivät missään nimessä riittäneet heille. Tarvittiin konkreettisia tuloksia.

Seuraavissa EM-karsinnoissa arpa heitti jälleen Suomen Azerbaidžanin kanssa samaan jatkolohkoon. Tänä aikana joukkue oli kokenut suuria muutoksia. Maajoukkueelle oli hankittu uusi valmentaja Brasiliasta ja kokoonpanoon oli ilmestynyt kaikkiaan kuusi uutta brasilialaista pelaa-

jaa., joita Suomen maajoukkuepelaajien kesken nimitimme leikkimielisesti ”etelä-azerbaidžanilaisiksi” tai ”brazerbaidžanilaisiksi”.

Joukkueen ottelupalaveri pidettiin portugalin kielellä ja pelityyli oli ottanut isoja askelia eteläamerikkalaisempaan suuntaan. Edellisten kohtaamisten tapaan Suomi hävisi ottelunsa Azerbaidžania vastaan. Tällä kertaa saimme kuitenkin tunnustaa azerien pelillisen ylivoiman selvemmin kuin koskaan. Serjao, Biro Jade, Thiago, Felipe ja kumppanit pyörittivät peliä tyylikkäästi ja kokoinein ottein. “Brazerit” menivät karsinnoista ensimmäistä kertaa maansa historiassa lopputurnaukseen ja siellä he ylsivät lopulta aina välieriin saakka pudottaen matkan varrella muun muassa Ukrainan ja isäntämaa-Unkarin kovat joukkueet. Huippu-urheilun raadollisuutta kuvaa hyvin se, että Unkarissa pelatuissa EM-kisoissa joukkueen kokoonpanosta oli jo pudotettu pois pari vuotta sitten ensimmäisenä brasilialaisena joukkueeseen värvätty Silva, joka ei näyttävistä harhautuksista huolimatta pelitaidoiltaan ollut kuitenkaan muiden kokeneempien ja parempien brasilialaispelaajien tasolla.

Esimerkkejä Euroopasta

Brasilialaisten värvääminen ei ole uusi ilmiö futsalissa. Italian maajoukkue juhli Euroopan mestaruutta vuonna 2003. Menestyslääkkeenä oli käytetty samaa reseptiä, millä italialaiset dominoivat kansainvälistä jalkapalloa jo 1930-luvulla: parhaat pelaajat tuotiin Etelä-Amerikasta. 2000-luvun alussa Euroopan parhaaksi kruunatun sinipaitaisen futsalmaajoukkueen pelaajista lähes kaikki olivat syntyneet Brasiliassa. Italialla ja esimerkiksi myös Espanjalla ja Portugalilla on ollut se etu brassipelaajien värväämisessä, että hyvin monilla brasilialaisilla on juuret muutaman sukupolven takaa näissä Etelä-Euroopan maissa. Niinpä myös kansallisten lakien ja FIFA:n säännösten puitteissa kansalaisuuspaperien hankkiminen on ollut helpompaa, nopeampaa ja perustellumpaa.

Vuonna 2010 pelatessani espanjalaisessa ElPozo Murcian joukkueessa, seurakaverini brasilialainen Thiago De Bail kertoi omaavansa kaksoiskansalaisuuden. Hänen vaimonsa isoisä oli italialainen, joten

koko perheelle saatiin täten hankittua helposti Italian passit. Motiivina kaksoiskansalaisuuden hankkimiselle oli toiminut Espanjan työläinsäädäntö, joka kohtelee EU:n passin omaavia työntekijöitä huomattavasti paremmin kuin eteläamerikkalaisia. De Bailia oli kysytty myös mukaan Italian maajoukkueeseen, mutta mies oli kieltäytynyt kunniaista, koska hän haaveilee edelleen voivansa pelata joku päivä Brasilian keltapaidassa. De Bailin tapauksessa huomionarvoista on, että pelkästään se että vaimon toinen isovanhemmista oli italialainen, oli riittänyt myönteisen kansallisuuspäätöksen saamiseen. Sitä kautta olisi irronnut myös paikka Italian maajoukkueesta, vaikkei mies esimerkiksi osannut lainkaan puhua italian kieltä.

Myös Espanjan futsalmaajoukkueessa on nähty brasilialaistauksaisia pelimiehiä. Maan oma pelaajatuotanto on ollut kuitenkin niin vahvaa, että varsinaisille värväyksille ei juuri ole ollut tarvetta. Espanjalaisissa futsalpiireissä on katsottu paheksuen italialaisten tyyliä ja tapaa hankkia pelaajia maajoukkueeseen. Maan futsalsarjoja on pidetty maailman kovatasoisimpina ja siitä johtuen monet brassit ovat muuttaneet Espanjaan pelaamaan lajia ammatikseen. Ajan myötä moni heistä on espanjalaistunut ja niinpä myös maajoukkueen punapaidoissa on nähty useita brasilialaissyntyneitä pelaajia. Esimerkiksi vuoden 2008 Euroopan mestareista Marcelo ja Daniel ovat syntyjään brasilialaisia ja vuoden 2012 MM-kisajoukkueeseen brasilialaisväriä toivat Alemao ja Fernandao.

Maajoukkueen pukukopissa

Suomen maajoukkueessa kansallistettujen pelaajien ilmiö on kohdattu usein konkreettisen katkeralla tavalla. Hävittyjen otteluiden jälkeen, jossa vastustajien ”brasilialaisvahvistukset” ovat toimineet ratkaisupelaajina, on käyty mielenkiintoisia eettisiä pohdintoja aiheesta. Asiaa on tarkasteltu sekä lajiliiton, joukkueen muiden pelaajien ja kansalaisuuden saaneiden pelaajien näkökulmasta. Mielipiteet ja näkemykset toiminnan hyväksyttävyydestä ovat vaihdelleet jonkun verran. Keskimäärin Suomen maajoukkuepelaajat ovat kuitenkin pitäneet huolestuttavana Azerbaidžanin tyylistä kehitystä maajoukkuekilpailuissa.

Jotkut Suomen pelaajista ovat nähneet kansalaisuutta vaihtavan pelaajan ratkaisun moraalisesti arveluttavana ja he ovat kritisoineet rahan perässä kansallisuuttaan vaihtavia urheilijoita. Toisaalta moni Suomen joukkueesta on suhtautunut itse pelaajien ratkaisuihin ymmärtäväisesti, sillä loppupeleissä he vain tekevät parhaansa uransa eteen voimassa olevien käytäntöjen ja sääntöjen puitteissa. Futsalissa korvaukset ovat suhteessa niin pieniä, että kyse on lähinnä selviytymisestä eikä niinkään voida puhua ahneudesta.

Esille keskusteluissa on myös noussut se pointti, että jos Suomi haluaa menestystä maajoukkueitasolla, olisi meillekin helpoin ja nopein tie glooriaan valmiiden ulkomaalaisten huippujen hankkiminen. Suomen Palloliitossa asiaan on kuitenkin suhtauduttu melko konservatiivisesti, mikä kuvastaa myös kenttäväen yleisiä asenteita tämän tyyllisiä kansallistamisia kohtaan. Vaikka pelaajien keskuudessa ajatuksella on leikittely useaan otteeseen, en usko että tosipaikan tullen varta vasten kansallistettujen pelaajien tuominen saisi paljoakaan kannatusta. Futsalmaajoukkueen tapauksessa kyse on myös rahasta. Liitolla tuskin olisi varaa “palkata” ulkomaalaisia maajoukkuepelaajia pienestä futsalbudjetistaan, eivätkä Suomen tiukka maahanmuuttopolitiikka ja sääntöjä kunnioittavat konventiot tuskin edes mahdollistaisi pelaajien kansallistamisia yhtä helposti kuin muualla.

Suomen futsalmaajoukkueen paidassa on toki esiintynyt maahanmuuttajia. Kosovon albaanialaiset Adrian Rizvani ja Dritan Stafsula ovat molemmat olleet mukana maajoukkueeringissä ja pelanneet myös virallisia maotteluita. Heidän tarinansa on sinänsä mielenkiintoinen luku urheiluun liittyvän maahanmuuton yhteydessä, sillä molemmat pelaajat kuuluivat albanialaiseen joukkueeseen, joka osallistui vuonna 1998 Helsinki cupiin. Turnauksen jälkeen koko joukkue haki turvapaikkaa ja suurin osa pelaajista jäi Suomeen asumaan, elämään ja pelaamaan.

Pelaajan motiivit

Lähes kaikissa futsalin kansalaisuudenvaihtotapauksissa brasilialaispelaajat ovat ensin joutuneet toteamaan, että tie oman maan maajoukkuee-

seen on tukossa, sillä kilpailu on yksinkertaisesti liian kovaa. Niinpä yksittäisen pelaajan henkilökohtaisena motiivina kansallisuuden vaihdolle esitetään useimmiten halua päästä uralla eteenpäin ja mahdollisuutta päästä pelaamaan kovimpiin kansainvälisiin turnauksiin kuten maanosan- ja maailman mestaruuskisoihin. Koska futsalissa palkat eivät yllä lähellekään isojen lajien jättikorvauksia, myös raha saattaa olla iso motiivi vaihtaa kansallisuutta. Pelaajat joutuvat ajattelemaan uran jälkeisiä vuosiaan ja kaukana asuvia perheitään ja siitä syystä maajoukkueiden tarjoamiin houkutuksiin saatetaan tarttua paljolti rahan takia. Kansallisuutta vaihtavat pelaajat ovat ennen kaikkea ammattilaisia, jotka haluavat saada mahdollisimman hyvän korvauksen työstään.

Ihmisillä on ollut ajoittain vaikeuksia ymmärtää urheilijoita ja asettua heidän asemaansa. Välillä toisen maan lipun alle siirtyneitä urheilijoita on pidetty isänmaan pettureina. Toisaalta tulisi ymmärtää, että kyseessä on vain unelmia tavoittelevista ja leipäänsä ansaitsevista työläisistä. Urheilijan motiiveja voi olla monenlaisia, mutta useimmiten pohjimmiltaan on helppoa ajatella, että kyse on loppupeleissä lähinnä rahasta. Maajoukkuesiirtoihin liittyvien palkkioiden suuruksista ei useimmiten puhuta julkisesti ja tyypillistä on että urheilijat itse yrittävät korostaa haastatteluissaan taustalla olevia muita motiiveja.

Artikkelia varten tehdyssä haastattelussaan Azerbaidžanin väreissä pelaava brasilialaissyntyinen Thiago kertoo, että arvokisojen pelaaminen maajoukkuepaidassa oli ollut hänen seuraava unelmansa sen jälkeen kun hän oli päässyt ammattilaiseksi Eurooppaan pelaamaan. Hän ei koskaan yltänyt urallaan Brasilian maajoukkueeseen asti, mutta Azerbaidžanista tulleen yhteydenoton ansiosta arvokisaunelma tuli mahdolliseksi. Tarjouksen saatuaan hän jutteli muutamien muiden brasilialaisten kanssa, joilla oli jo valmiiksi kokemuksia maasta ja vakuuttui. Haastattelussa Paz kertoo, että koko hänen perheensä oli hänen puolestaan onnellinen siitä, että hän pääsi edustamaan Azerbaidžanin kaltaista maata. Joukkueeseen sopeutumisessa oli aluksi pieniä vaikeuksia, mutta asiat loksahdivat paikoilleen pian ja joukkueen viisi muuta brasilialaista helpottivat Thiagon sopeutumista. Paikallinen azerin kieli ei Pazilta taitu. Hän kuitenkin kertoo naureskellen joutuneensa opettelemaan muutaman sanan venäjän kieltä, jota myös suurin osa azerbaidžanilaisista puhuu.⁴

Eettistä pohdintaa

Moraalisten rajalinjojen vetäminen erilaisten tapausten välillä on äärimmäisen hankalaa. On mahdotonta sanoa, missä vaiheessa kansallisuudenvaihdos muuttuu hyväksyttäväksi ja missä kohtaan kyse on epäilyttävästä värväystoiminnasta. Vai ovatko kaikki kansallisuuksien vaihdokset sittenkin täysin hyväksyttäviä. Tärkeää on kuitenkin mielestäni nähdä millaisin motiivein ja miten pitkän ajan jälkeen kansalaisuutta on urheilijalle haettu ja miten se on myönnetty. Näiden tietojen saaminen saattaa ajoittain olla hankalaa, etenkin jos on kyse pienemmästä ja vähemmän seuratusta lajista, jossa urheilijat eivät ole samanlaisia julkisuudenhenkilöitä ja supertähtiä, kuin isommissa lajeissa. Näitä moraalisia rajalinjoja on pyritty määrittelemään kansainvälisten urheiluliittojen säännöissä.

Kun tätä aihetta ruvetaan arvottamaan ja arvostelemaan on usein paha vaara, että pohdinnoissa mennään hurskastelun puolelle. Monissa tapauksissa vastustajien pelaajahankinnat ollaan valmiita tuomitsemaan, mutta oman maajoukkueen tähdet nähdään jotenkin positiivisemmassa valossa. Näin on ollut asian laita eräiden espanjalaisten tahojen kanssa, joiden kanssa olen aiheesta keskustellut. Ilmiön epäeettisten rajojen vetäminen on myös hyvin hankalaa ilman että lähestytään vaikeita teemoja kuten: maajoukkueen puhdasrotuisuus, kielitaidon välttämättömyys, oman kulttuurin tuntemus ja niin edelleen. Keskustelussa on usein kyse siitä, mihin vedetään raja hyväksytyjen ja epäilyttävien kansallistamisten välille.

Tähän loppuun minulla on esittää iso tukku kysymyksiä, joihin vastaaminen jääköön kunkin omalle vastuulle. Tekisivätkö kaikki maajoukkueet samalla tavoin, jos heillä olisi rajattomasti resursseja käytössään? Pitäisikö pelaajan urheilijan asua uudessa maassa ja jos pitäisi niin kuinka pitkään näin olisi tehtävä että kansallistamisesta tulisi hiljalleen hyväksyttävämpää.? Olisiko pelaajan syytä jäädä asumaan uuteen kotimaahansa urheilu-uran jälkeen? Olisiko hänen osattava uuden kotimaansa kieltä tai tulisiko hänen osata vaikkapa kansallislaulun sanat seistessään rivissä ennen maaottelun alkua? Pitäisikö hänen tuntea sydämessään olevansa edustamansa maan kansalainen vai onko sellainen kysymys jo itsessään täysin naurettava? Mikä merkitys on muiden joukkueovereiden suhtautumisella uuteen tulokkaaseen ja millaiset seikat vaikuttavat siihen,

hyväksytäänkö hänet mukaan joukkueen täysimääräiseksi jäseneksi? Vaikuttavatko pelitaidot siihen miten positiivisesti uuteen tulokkaaseen suhtaudutaan joukkueen sisällä tai fanien keskuudessa? Vähentääkö esimerkiksi brasilialaispelaajien käyttö saavutetun arvokisamenestyksen merkitystä ja onko näin vierasvoimien avulla saavutetut voitot jotenkin vähemmän kunniakkaita? Onko maajoukkuepelaajien värväämisen seurauksena vaara, että yleisön into kansallisvaltioiden välisiä kilpailuja kohtaan laskee?

(Kirjoittaja on edustanut Suomen futsalmaajoukkuetta vuodesta 2006. Hän on Suomen ensimmäinen futsalin ammattilainen. Vuosina 2010-2012 hän pelasi lajia amatikseen Espanjassa.)

Lähteet

<http://futsalplanet.com>

<http://www.futsal.fi>

<http://es.uefa.com/>

<http://www.fifa.com/>

<http://www.london2012.com/>

Taylor & Lanfranchi: *Moving With the Ball: the migration of professional footballers.*

http://www.playthegame.org/upload//Steve_Menary_-_When_Is_a_National_Team_not_a_National_Team.pdf

Brasilialaisyyntyisen Azerbaidžanin maajoukkuepelaajan Thiago Pazin haastattelu (toukokuu 2012).

Omat kokemukset ja epäviralliset keskustelut erimaalaisten pelikaverien kanssa.

Viitteet

- 1 <http://www.london2012.com/country/bahrain/athletes/index.html> (5.9.2012)
- 2 Taylor & Lanfranchi: *Moving With the Ball: the migration of professional footballers.* p. 97.
- 3 http://www.playthegame.org/upload//Steve_Menary_-_When_Is_a_National_Team_not_a_National_Team.pdf
- 4 Thiago Pazin haastattelu (toukokuu 2012).